

Project: De Haagse ooievaar

Cultureel erfgoed

Onze stad, Groep 1-2

In de stad zijn allemaal soorten vogels te zien, maar eentje valt er wel extra op: de ooievaar. Hij zit niet alleen op zijn nest, maar is ook te vinden op paaltjes, gevels, schilderijen, het logo van ADO, ja zelfs op het stadswapen van Den Haag. De leerlingen maken kennis met Saar de Ooievaar en ontdekken waarom de ooievaar typisch Haags is. Ze bedenken een nieuw stadswapen voor hun eigen klas of misschien zelfs wel voor hun eigen koninkrijk.

1. Informatie voor de leerkracht

Welkom!
Je gaat in de klas werken met het lesmateriaal van Cultuuronderwijs op zijn Haags (COH). Voor je aan de slag gaat leggen we je uit hoe je dit project tot een succes kunt maken.

Samen ontdekken
Onze cultuurlessen zijn gebaseerd op de didactiek van procesmatig werken, de leerlingen doorlopen hierbij een creatief proces. Zij worden zich bewuster van zichzelf en hun omgeving, en ontdekken op een speelse manier hun creatieve vermogen. Met als kern dat je als leerkracht samen met de leerlingen beleeft, beschouwt, verbeeldt, bedenkt en maakt.

Houdingsdoelen
Bij de introductie, oriëntatie en opdrachten worden kennisdoelen en vaardigheidsdoelen benoemd. Onderstaande houdingsdoelen gelden in het algemeen:

- De leerling toont zich nieuwsgierig en proactief.
- De leerling kan positief-kritisch reflecteren op eigen werk en op dat van anderen.

Tips en aanbevelingen

- We raden je aan meer te lezen over de opzet van COH en het DNA van COH.
- Bekijk vooral ook de instructiefilmpjes over creatief proces en filosofisch gesprek.
- Overleg en deel je plannen met de ICC'er of je cultuurcoach.
- Wij adviseren je het hele project van tevoren door te lezen om je goed voor te bereiden en de mogelijkheden te ontdekken die het project biedt.
- Je kunt het lesmateriaal ook downloaden en printen. Gebruik het digibord voor het beeldmateriaal.
- Als richtlijn adviseren wij voor het doorlopen van het creatief proces in het hele project, zes tot acht lesmomenten in te plannen. Alle projecten hebben een introductie, oriëntatie en drie opdrachten. Je kunt ervoor kiezen het lesmateriaal naar eigen wens aan te passen.
- Iedere opdracht heeft dezelfde opbouw: onderzoeken, uitvoeren en presenteren. De reflectievragen kunnen tijdens en na iedere fase van het creatief proces met de individuele leerling of de hele groep besproken worden.
- Nodig eens een kunstenaar in de klas uit. Die kan levendig en beeldend over zijn/haar/diens vak vertellen, aansluitend bij dit project. Het gerelateerde aanbod bij dit project vind je op onze site.
- Een bezoek aan een voorstelling, tentoonstelling of vaste collectie in een Haagse culturele instelling is ook van grote meerwaarde. Zie VONK voor het actuele aanbod.
- Bedenk ook van tevoren bij welke onderdelen je ouders/verzorgers kunt of wilt inschakelen. Het project gaat meer leven als er ook buiten de klas aandacht voor is.
- Maak foto's of filmpjes van de diverse presentatiemomenten en deel deze via de schoolwebsite, klassenapp of andere kanalen.

Projectspecifieke informatie

Over dit project
De ooievaar en de stad Den Haag zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Aan de hand van het verhaaltje over Saar de Ooievaar komen de leerlingen te weten hoe komt het dat deze vogel zo belangrijk is voor de stad. De leerlingen ontdekken dat er, als je goed kijkt, overal ooievaars in de stad te zien zijn: op nesten, paaltjes, muren en veel meer. Op welke plekken zou een afbeelding van een ooievaar nog meer passen in de stad? Ook maken leerlingen kennis met het stadswapen van Den Haag, waarin de ooievaar ook te zien is. Is het Saar, de ooievaar uit het introductieverhaal? Welke dieren zien we nog meer in Den Haag? Welk ander dier zou er in het stadswapen van Den Haag passen? De leerlingen bedenken een nieuw stadswapen en denken na over de kroon die erop staat.

Doelen
Er worden twee hoofddoelen geformuleerd die specifiek zijn voor het hele project. Dit zijn doelen op het gebied van kennis en vaardigheden. Aan het eind van het project worden deze doelen geëvalueerd met behulp van de succescriteria op het gebied van zelfregulering: de leerling kijkt terug en blikt vooruit.

Reflecteren
De reflectievragen bij de verschillende fases van het creatief proces kunnen tijdens en na iedere fase met de individuele leerling of de hele groep besproken worden. Zie ook de hand-out: Rollen van de leerkracht.

Taalonderwijs
Wil je woorden uit dit project koppelen aan taalonderwijs? Raadpleeg dan de begrippenlijst.

Algemene benodigdheden
Bij elke opdracht staat een opsomming van benodigdheden weergegeven.

2. Introductie

Hoofddoel kennis	De leerling legt uit hoe het stadswapen van Den Haag eruit ziet en waar de verschillende onderdelen voor staan.
Hoofddoel vaardigheid	De leerling geeft vorm aan een eigen wapenschild, geïnspireerd op een onderzoek naar het stadswapen van Den Haag.

Benodigdheden

- digibord
- bijlage 1. Afbeeldingen van vogels
- bijlage 3. Afbeelding stadswapen Den Haag

Aan de slag in de klas

1. Bekijk en bespreek het stadswapen van Den Haag (bijlage 3). Wat is daar allemaal op te zien? En wat staat daar in het midden? Vertel eventueel kort dat een stadswapen iets vertelt over de stad en wat voor stad het is, maar dat jullie het eerst over een heel bijzondere vogel gaan hebben: de ooievaar.

2. Laat eerst een aantal soorten vogels zien, gebruik daarvoor bijlage 1.Weten de leerlingen welke van deze vogels een ooievaar is? Te zien zijn een reiger, eend, mus, ooievaar, flamingo en meeuw. Benoem samen de kenmerken van een ooievaar: grote oranje snavel, hoge poten, zwarte en witte veren.

3. Hebben de leerlingen wel eens een ooievaar in het echt gezien?
Kunnen de leerlingen ook een ooievaar nadoen? Hoe lopen ooievaars met hun hoge poten en grote snavels? Wat voor geluid maken ze? Bekijk deze video om hun klepperende geluid te horen en deze video om te zien hoe ze rondstappen.

3. Oriëntatie

Benodigdheden

- digibord
- schildermaterialen
- bijlage 6. Verhaal Saar de Ooievaar

Aan de slag in de klas

Het filosofisch gesprek

In de oriëntatiefase van de les voer je naar aanleiding van de introductie een filosofisch gesprek. Dit is belangrijk voor het creatieve proces. Je kunt het filosofisch gesprek natuurlijk ook tijdens de andere lesonderdelen inzetten. Stel hierbij (een aantal van) onderstaande vragen:

- Waar zou je willen wonen als je een vogel was?
- Als je een ridder was, wat voor schild met wat voor plaatje erop zou je dan voor jezelf willen?
- Als je een vlag of stadswapen zou mogen verzinnen voor de stad, wat komt daar dan op?

Oriëntatieopdracht

1. Vertel dat je hebt ontdekt waarom er overal in Den Haag ooievaars zijn. Lees vervolgens het verhaaltje in bijlage 6 voor.

2. Bespreek het verhaaltje kort na: wat vonden de leerlingen ervan?

3. Laat het stadswapen van Den Haag zien. Wijs op de paling in de bek van de ooievaar – net gepikt op de vismarkt... Zou dat Saar misschien kunnen zijn...?

Succescriterium	Bespreek met de leerlingen de opdracht(en): welke onderwerpen gaan zij onderzoeken de komende les of tijd? Formuleer vanuit het filosofisch gesprek en/of de oriëntatie-opdracht, samen met de leerlingen, een succescriterium waaraan zij werken. Een voorbeeld van een succescriterium bij dit project: De leerling verbeeldt een ooievaar, ontwerpt een (fantasie)dier voor het stadswapen en maakt een eigen wapenschild.

4. Opdracht: Overal ooievaars

In deze opdracht ontdekken de leerlingen dat er in de stad overal ooievaars te vinden zijn: op nesten, paaltjes, muren en veel meer. Vervolgens schilderen ze ooievaar Saar.

Subdoel kennis	De leerling legt uit waarom de ooievaar typisch Haags is.
Subdoel vaardigheid	De leerling schildert een ooievaar, geïnspireerd op het verhaal Saar de Ooievaar.

Benodigdheden

- bijlage 2. Voorbeelden van Haagse ooievaars
- teken- en schildermaterialen

Aan de slag in de klas

Doorloop de vaste onderdelen binnen elke projectopdracht: onderzoeken, uitvoeren en presenteren.

Onderzoeken

We gaan samen op ontdekkingstocht naar ooievaars die in Den Haag te vinden zijn.
Hebben de leerlingen in Den Haag wel eens een ooievaar gezien? Waar en wanneer?

Vertel dan dat als je goed rondkijkt, je in Den Haag regelmatig een ooievaar tegenkomt. In het echt, maar ook op huizen, paaltjes, in de winkel op de verpakking van doosjes met speciale koekjes, op schilderijen. Laat hiervan een paar voorbeelden zien, zie bijlage 2.

Bekijk en bespreek samen met de leerlingen:

- ooievaar op paaltje (Hagenaartje)
- ooievaar op de gevel boven de ingang van de Passage
- ooievaar op nest bij het Haagse Bos (Koekamp)
- ooievaar op schilderij in Haags Historisch Museum (Anoniem, *De Hofvijver gezien vanaf het doelenterrein*, 1567)
- ooievaar op het clublogo van ADO Den Haag
- op de verpakking van koekjes

Hebben de leerlingen één van deze voorwerpen of afbeeldingen ook wel eens gezien? Laat de leerlingen erover vertellen.

Uitvoeren

Een schilderij van Saar
De leerlingen hebben bij de introductie een verhaal gehoord over Saar, en hebben bij het vorige onderdeel ('Onderzoeken') allerlei afbeeldingen van ooievaars gezien. Maar hoe ziet Saar uit het verhaaltje er eigenlijk uit, volgens de leerlingen?

1. Bespreek nogmaals welke kleuren de meeste ooievaars hebben. Horen die kleuren ook bij Saar?

2. Geef de leerlingen de opdracht Saar te schilderen. Welke kleuren heeft ze, hoe is haar houding?

Presenteren

Stal alle resultaten uit en bespreek ze kort na:

- In hoeverre lijken de ooievaars wel of niet op elkaar?
- Wat zijn verschillen en overeenkomsten?

Vraag de leerlingen te vertellen over hun ooievaar.
Vraag ze ook te vertellen waar ze hun ooievaar zouden willen ophangen, en waarom.

Reflecteren

Reflectie subdoelen	Welke verschillen zie je tussen de geschilderde ooievaars?
Reflectie proces	Waar in Den Haag wil je jouw ooievaar ophangen?

5. Opdracht: Dieren en stadswapens

In deze opdracht gaan de leerlingen verder aan de slag met het stadswapen van Den Haag, met daarin de bekende ooievaar. Welke dieren zien we nog meer?
Vervolgens bedenken en maken de leerlingen zelf een (fantasie)dier voor het stadswapen van Den Haag.

Subdoel kennis	De leerling legt uit wat een stadswapen is en hoe dat van Den Haag eruitziet.
Subdoel vaardigheid	De leerling maakt een fantasiedier voor het stadswapen van Den Haag.

Benodigdheden

- digibord
- bijlage 3. Afbeelding stadswapen Den Haag
- bijlage 4. Stadswapens van andere steden
- potloden/ stiften
- verf
- oude tijdschriften
- lijm en scharen

Aan de slag in de klas

Doorloop de vaste onderdelen binnen elke projectopdracht: onderzoeken, uitvoeren en presenteren.

Onderzoeken

De brief met het stadswapen
Vertel dat je laatst post kreeg van de burgemeester van Den Haag, met de vraag of het goed ging met jou en de klas (of bedenk een andere toepasselijke reden). Op de brief stond de volgende 'tekening'. Toon bijlage 3, het stadswapen van Den Haag, 'de tekening op de brief'.

1. Bespreek het stadswapen met de leerlingen, bijvoorbeeld aan de hand van de volgende vragen:

- Wat zien jullie?
- Welke dieren zijn er te zien?
- Wat is er nog meer te zien? (kroon, woorden, schild)

- Welke kleuren?

2. Vertel dat dit een 'stadswapen' heet. Vertel daar iets over, en laat afbeeldingen zien op het digibord:
   Weten jullie hoe een ridder er lang geleden uitzag? In zijn hand hield hij vaak een schild, zoals deze Haagse ridder Floris V, en deze ridder te paard. Als een andere ridder hem probeerde te steken met zijn zwaard, hield het schild het zwaard tegen. Op het schild stond een plaatje. Daaraan kon je zien welke ridder het was en bij welk kasteel de ridder hoorde. Veel kastelen zijn uitgegroeid tot een stad en de stad kreeg dan ook een eigen wapenschild. Niet om zwaarden tegen te houden, maar om te laten zien welke stad het was. Die stadswapens bestaan nog steeds.

3. Bespreek dat andere steden vaak ook zo'n stadswapen hebben. Toon bijlage 4, met de stadswapens van Rotterdam, Amsterdam, Leiden en Haarlem.
   Vraag de leerlingen te vertellen wat ze zien.

- Wat valt hen op, wat vinden ze mooi of opvallend?
- Wat zien ze allemaal?
- Wat zijn overeenkomsten, wat zijn verschillen?

4. Wijs de leerlingen nogmaals op de ooievaar in het stadswapen van Den Haag en bespreek dit met hen. Zou het Saar zijn? Waarom hebben de mensen van Den Haag ervoor gekozen een ooievaar op het stadswapen te zetten? Dat vertelde het verhaaltje over Saar uit de Oriëntatieopdracht misschien al een beetje: er zijn altijd veel ooievaars in Den Haag geweest, de mensen waren er trots op, de dieren zouden geluk brengen, en zo werd het de mascotte van de stad.

Uitvoeren

1. Bespreek met de leerlingen dat een ooievaar of een leeuw vast heel goed bij de stad past, maar misschien hebben de leerlingen zelf ook wel andere ideeën: welk dier zouden zij op het stadswapen van Den Haag vinden passen? Moet dat een echt bestaand dier zijn, of juist een fantasiedier?

2. De leerlingen gaan nu zelf aan de slag met het dier dat ze kozen of bedachten. Ze bedenken hoe ze de dieren willen uitbeelden en hoe die eruit moeten zien. Vraag de leerlingen een tekening of schilderij te maken, of plaatjes te zoeken en deze in een collage te verwerken. Geef tips waar de leerlingen op kunnen letten: doet het dier iets, heeft het een bepaalde houding? Welke naam heeft het dier? Hoe beweegt het dier en welk geluid maakt het?

Presenteren

Hang de werkstukken in de klas op en bewaar ze voor opdracht 3.

Maak een keuze uit onderstaande opdrachten om het gemaakte werk te presenteren:

- De leerlingen vertellen ieder welk dier zij kozen en hoe het heet. Waarom past het volgens hen zo goed bij onze stad?

- De leerlingen beelden hun dier uit, de rest van de groep raadt om welk 'geknutselde' dier het gaat.

Reflecteren

Reflectie subdoelen	Waarom past dit dier goed op het Haagse stadswapen?
Reflectie proces	Welke andere dieren vind je bij Den Haag passen?

6. Opdracht: Een eigen stadswapen

De leerlingen onderzoeken de kroon op het stadswapen van Den Haag: waarom staat deze op die plek? Ze ontdekken verschillende kronen. Vervolgens maken de leerlingen met onder andere de resultaten van de tweede opdracht (Dieren en stadswapens) en het onderzoek een wapenschild voor hun eigen klas, school of koninkrijk.

Subdoel kennis	De leerling legt uit dat de kroon in het wapen van Den Haag verwijst naar de graaf van Den Haag én naar de Hofstad.
Subdoel vaardigheid	De leerling geeft vorm aan een eigen wapenschild voor zichzelf, een fantasiekoninkrijk of de school.

Benodigdheden

- digibord
- bijlage 3. Afbeelding stadswapen Den Haag
- bijlage 4. Stadswapens van andere steden
- bijlage 5. Sjabloon wapenschild
- materialen om wapenschild te bewerken

Aan de slag in de klas

Doorloop de vaste onderdelen binnen elke projectopdracht: onderzoeken, uitvoeren en presenteren. Aan het eind van deze opdracht staan evaluatievragen die betrekking hebben op het hele project.

Onderzoeken

1. Net als de meeste andere Nederlandse stads- en provinciewapens bestaat ook het bovenste deel van het wapen van Den Haag uit een kroon. Laat het stadswapen van Den Haag (bijlage 3) en de andere stadswapens (bijlage 4) nogmaals zien. Bespreek met de leerlingen waar deze kroon naar zou kunnen verwijzen. Waarom past dit symbool goed bij de stad Den Haag?

   Achtergrondinformatie: de kroon is een gravenkroon, als verwijzing naar het ontstaan van de stad. In het verhaal van Saar wordt de graaf ook al genoemd. Het beeldje aan de Hofvijver is het beeldje van Jantje, het zoontje van de graaf in Den Haag (liedje). Maar Den Haag is natuurlijk ook de Hofstad.

2. Bekijk en bespreek vervolgens verschillende soorten kronen. Zie hiervoor bijvoorbeeld de lijsten met koninklijke en keizerlijke kronen op Wikipedia, bijvoorbeeld:

- `Eenvoudige' tekeningen van verschillende kronen
- Afbeeldingen/voorbeelden bijzondere kronen 1
- Afbeeldingen/ voorbeelden bijzondere kronen 2

Wat valt de leerlingen op? Wat zijn overeenkomsten en verschillen?

Uitvoeren

De leerlingen mogen een eigen wapenschild gaan bedenken en maken.
Maak samen met de leerlingen een keuze uit onderstaande mogelijkheden.

De leerlingen maken:

- Een wapenschild voor zichzelf. De leerlingen verzinnen, knippen en plakken voor zichzelf wat ze willen dat op hun wapenschild komt te staan.
- Een wapenschild voor hun eigen fantasiekoninkrijk. In tweetallen of kleine groepjes bedenken de leerlingen hun eigen fantasiewapenschild.
- Een wapenschild voor de klas of school. Gezamenlijk wordt bedacht wat er op een wapenschild voor de klas of school zou moeten komen te staan.
  Stel: de school en het schoolplein horen niet langer bij Den Haag, maar worden een eigen stad. De directeur wil koning(in) zijn.

Gebruik de bevindingen van de voorgaande opdrachten:

- Wat past er bij jou, de klas of school?
- Stel je bent een ridder, waar ben je dan trots op?
- Welk dier komt op het wapenschild?
- Hoe ziet de kroon (of ander koninklijk voorwerp) eruit? En welke kleuren gebruik je?

Gebruik eventueel bijlage 5 als sjabloon voor de vorm van het wapenschild. Of kiezen de leerlingen een heel andere vorm?

Presenteren

Stel alle wapenschilden tentoon. Laat de leerlingen vertellen over hun `schoolstad' en het bijpassende wapenschild.

Reflecteren

Reflectie subdoelen	Aan welk wapenschild zie je meteen van wie het is?

Evalueren

Bespreek met de leerlingen het doorlopen proces aan de hand van onderstaande vragen:

- Zou je graag een eigen wapenschild willen hebben? Waarom?
- Wat zou er op een nieuw wapenschild van Den Haag moeten staan?
- Is de ooievaar een dier dat goed bij Den Haag past? Leg uit.
- Heb je zelf al ooievaars ontdekt in of om de stad? Zo ja, waar?
- Waar ben je het meest door verrast?
- Waar zou je nog meer over willen weten?

Eindreflectie: zelfregulatie terugkijkend	Welk onderdeel van het stadswapen vond je het moeilijkst om te ontwerpen?
Eindreflectie: zelfregulatie vooruitkijkend	Als je een heel nieuw stadswapen voor Den Haag zou ontwerpen, wat zou daar dan opstaan?